

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.236
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника
доктору мистецтвознавства,
професору, завідувачу кафедри
дизайну і теорії мистецтва
Чуйку Олегу Дмитровичу
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента кафедри дизайну і теорії мистецтва Карпатського національного університету імені Василя Стефаника Семчук Лесі Ярославівни на дисертацію Сандюк Лариси Петрівни на тему «Художньо-стилістичні домінанти хутових виробів України середини XX – початку XXI століття» подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація з галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Актуальність теми дослідження.

Вироби з хутора є важливою складовою української матеріальної культури, а їх художня образність відображає взаємозв'язок народних традицій із сучасними художніми пошуками та займає вагоме місце в мистецтвознавчій галузі. Актуальність теми зумовлена потребою комплексного аналізу розвитку художньої образності хутових виробів середини XX – початку XXI століття, періоду, коли стилістика виробів змінювалася від радянських фабричних зразків до новітніх творчих пошуків на межі тисячоліть. Актуальність дослідження зумовлена й вразливістю самого матеріалу до швидкого руйнування, що вимагає вивчення та опису збережених виробів. Обраний здобувачкою аспект наукового пошуку дозволяє поглянути на хутові вироби не лише як на утилітарний предмет матеріальної культури чи продукт швейного виробництва, а як на складний мистецький об'єкт, художньо-стилістичні домінанти якого сформовані на перетині традиційного ремесла, промислового моделювання та сучасних одягових тенденцій.

Структура роботи та відповідність її змісту заявленій темі.

Структура дисертації Лариси Сандюк є логічною, послідовною й обґрунтованою поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і чотирьох додатків.

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його наукову новизну, практичне значення, а також джерельну та методологічну бази.

Перший підрозділ присвячений аналізу історіографії та джерельної бази дослідження. Автор класифікує наукову літературу та визначає методологічні підходи, які стали інструментарієм для подальшого аналізу художньої форми.

У другому розділі презентовано ретроспективний огляд становлення традиційного українського кушнірства, ремісничого та промислового виробництва. Здобувачка окреслює етапи розвитку українських хутових фабрик та простежує у соціокультурному контексті перехід від традиційного кустарного ремесла до професійного моделювання.

Третій розділ присвячений матеріалознавчим, технологічно-конструктивним аспектам виготовлення хутових виробів, їх колористично-композиційним і декоративним характеристикам. У цьому розділі автор детально розкриває взаємозв'язок між фізичними властивостями сировини (видом хутра, напрямком ворсу, колористикою) та пластично-композиційним і силуетним вирішенням готового виробу, демонструючи, як виробничі прийоми розкрою та декорування закладають основу для створення художнього образу.

У четвертому розділі Лариса Сандюк пропонує власну оригінальну класифікацію сучасного хутового одягу, виокремлюючи чотири фундаментальні образно-асоціативні моделі: фольклорно-архетипну, класично-референтну, модульно-трансформаційну та авангардно-експериментальну. На основі візуального матеріалу здобувачка аналізує композиційні особливості таких практик як реверсивність, трансформація та екологічний апсайклінг.

У Загальних висновках дисертації висвітлено теоретичні та практичні результати роботи, узагальнено еволюцію художньо-образної структури хутових виробів України та окреслено перспективи подальших досліджень.

Наукова новизна роботи, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Представлена праця є комплексним дослідженням хутових виробів як цілісного художньо-образного явища в соціокультурному просторі середини ХХ – початку ХХІ століття. На основі обґрунтування тісної взаємодії між морфологічними властивостями хутра, технологічно-конструктивними особливостями розкрою та колористично-композиційними засадами виявлено чинники художньо-стилістичних та образно-стильових ознак хутових виробів досліджуваного періоду. Вперше запропоновано авторську класифікацію сучасних хутових виробів на основі виокремлення чотирьох образно-асоціативних моделей: фольклорно-архетипної, класично-референтної, модульно-трансформаційної та авангардно-експериментальної.

Запропонована автором класифікація може слугувати теоретичним підґрунтям для подальших мистецтвознавчих розробок.

Матеріали дисертації можуть бути використані: в навчальному процесі закладів мистецької освіти під час викладання історії українського костюма, декоративного мистецтва, композиції костюма, художнього проектування одягу, матеріалознавства; у практичній діяльності сучасних художників-модельєрів для інтеграції традиційних кушнірських прийомів у власні колекції; при розробці художньо-експозиційної та виставкової діяльності музеїв декоративно-прикладного мистецтва.

Особливої ваги праці додає той факт, що її практичні результати пройшли апробацію. Зокрема, художні рішення автора були офіційно закріплені патентами України на промислові зразки ще у 2015 році, що свідчить про багаторічний, системний та послідовний характер розробки обраної теми.

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та дотримання академічної доброчесності.

Основні положення дисертації Лариси Сандюк відображені й оприлюднені у 4 наукових статтях у провідних фахових виданнях України (категорія «Б»), опублікованих у співавторстві (2 особи), що відповідає нормам чинного законодавства. Крім того, результати дослідження апробовані у 4 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Додатковим підтвердженням теоретичних висновків та практичних рекомендацій дослідження, його прикладного значення є наявність 238 затверджених у Державному реєстрі патентів України на промислові зразки, що засвідчують унікальність розроблених авторкою моделей хутрового одягу.

Текст публікацій засвідчує дотримання дисертанткою норм академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження.

Попри актуальність та наукову цінність праця Лариси Сандюк містить низку дискусійних питань, на яких, у межах наукового обговорення та з побажаннями для подальших наукових пошуків автора вважаємо за доцільне зауважити:

1. Робота містить великий історико-етнографічний, матеріалознавчий та технологічний фактаж. Разом із тим, спостерігається певне зміщення акцентів у площину узагальнених відомостей, які виходять за межі мистецтвознавчого предмета дослідження, а саме:

- аналіз літератури зосереджено на описі важливості праць дослідників-попередників для даної теми. Натомість дослідження збагатилося б, якби здобувачка здійснила критичний та порівняльний аналіз літературних джерел, окресливши коло питань, які залишилися поза увагою інших учених і виділила дискусійні аспекти. Такий підхід посилив би теоретичне обґрунтування дослідницької концепції автора та чіткіше окреслив би наукову новизну роботи.
- аналізуючи «Історичний розвиток художніх традицій кушнірства та хутрових виробів XX – кінця XX століття», здобувачка робить екскурс у

розвиток промислу від XVI століття й завершує його оглядом екологічних тенденцій початку XXI століття. Це виходить за часові межі другого розділу й перевантажує його загальною інформацією щодо становлення кушнірських осередків і ремісничих центрів та надмірним зануренням в екологічно-технологічні параметри, хімічний склад та біорозкладання природного й штучного хутра.

На нашу думку, у другому розділі доцільно було б зосередити увагу на мистецтвознавчому аналізі традиційних особливостей та художньо-стилістичних відмінностей народних хутових виробів різних етнографічних регіонів України XX століття у порівняльному аспекті. Це дало б змогу яскравіше конкретизувати, як саме, і які художні локальні ознаки народного одягу трансформувалися у професійне моделювання другої половини XX – початку XXI ст. та створило б більш ґрунтовну базу для наступних розділів.

2. Для підвищення документальної переконливості дослідження доцільно було б у другому та третьому розділах підсилити аналіз конкретними прикладами продукції згаданих у роботі фабрик, діяльності їхніх художніх рад, творчого доробку художників і конструкторів. До праці важливо також долучити доробок ширшого кола українських художників-модельєрів початку XXI століття, прізвища яких наведені переважно лише в підписах до ілюстрацій. Включення персональних розробок та авторських концепцій в текст дисертації дозволило б чітко періодизувати видозміни художньої образності хутових виробів досліджуваного періоду, переконливіше обґрунтувати та систематизувати виявлені художньо-стилістичні домінанти й посилити мистецтвознавче підґрунтя теоретичних положень праці.

3. Певні дискусійні питання викликає використання термінологічного апарату праці. Прикладом є застосування дефініції «етнографічні осередки» стосовно великих історико-етнографічних регіонів України (Гуцульщина, Опілля, Покуття, Слобожанщина), які у своїх межах містять локальні кушнірські осередки. Окрім того, в одному переліку поруч із ними здобувачка наводить великі історико-географічні макрорегіони – Наддніпрянщину та Лівобережжя, попри те, що останній є значно ширшим і територіально охоплює як Лівобережну Наддніпрянщину, так і Слобожанщину, що свідчить про змішування різних рівнів етнографічного районування.

4. Варто зауважити про вибірковість у підборі та оформленні ілюстративного матеріалу. Здобувачка декларує дослідження хутових виробів у всьому типологічному розмаїтті, проте мистецтвознавчий аналіз обмежений майже виключно сегментом верхнього одягу, залишаючи поза увагою хутряні головні убори, аксесуари тощо. Розширення джерельної бази за рахунок інших типологічних груп хутових виробів представило б заявлені художні домінанти більш комплексно. Водночас у додатках Б та В варто було б уніфікувати підписи до малюнків та фотографій на основі єдиної системи наукової атрибуції (назва

виробу, автор, дата виготовлення, матеріал і техніка, місце зберігання, інвентарний номер тощо). Це полегшило б верифікацію зразків та підвищило б загальний науковий рівень сприйняття візуального ряду.

5. Текст дисертації містить ряд прикрих технічних помилок, які не впливають на загальний рівень роботи, але потребують уваги при підготовці подальших публікацій. Зокрема, у тексті трапляються порожні сторінки, використання дефіса замість тире, повторення абзаців (с.180 і 184). У таблиці 2.2.1 (с. 83–84) до позиції № 8 у графі приміток помилково збережено внутрішню робочу нотатку автора («потребує додаткової архівної перевірки для дисертації»). Крім того, є потреба в уніфікації оформлення бібліографічних посилань у квадратних дужках (автор паралельно використовує велику літеру «С.» через крапку та малу «с.» через кому), виправленні написання окремих прізвищ (І. Карпинець, Т. Марищук) та ліквідації зміщення деяких номерів джерел у тексті щодо Списку літератури (зокрема, посилання № 245, № 208 та № 243). Також оформлення літератури, зокрема інтернет-видань доцільно повністю привести у відповідність до вимог ДСТУ 8302:2015, додавши відсутні дати звернення.

Висновок про відповідність дисертації вимогам.

Аналіз дисертаційної роботи й публікацій автора дає підстави зробити висновок, що дисертація Сандюк Лариси Петрівни на тему «Художньо-стилістичні домінанти хутових виробів України середини ХХ – початку ХХІ століття» є ґрунтовним, завершеним і самостійним дослідженням, у якому відображена новаторська позиція дослідника й отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор, Сандюк Лариса Петрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Леся СЕМЧУК